

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İdjtihad» Constantinople

Téléph : St. 865

xxvième ANNÉE

1 Juillet 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 324

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye
için: 2 1,2, Âlâ kâğıdlısı
5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi altıncı sene

1 Temmuz 1931

bekliyormuş. Muhafız zabıt giriniz dedi . Bir teslimiyetle bindim . Araba hareket etti ve sür'atle yürüyordu . Buhran içinde idim . Bir aralık yanımdaki zabıte nereye gittiğimizi sordum . Taş kışlaya dedi . Mesele anlaşılmış idi . o tarihte idarei hamidiyeye karşı isyan eden genç vatanperverleri takip ve muhakeme için taş kışlada Reşit paşanın tahtı riyasetinde sunufu selaseye mensup ümerayı askeriyeden mürekkep bir divanı harb vardı . Bunu hep biliyorduk . İşte ben de bu divanı harbe çağırılıyordum . Araba köprüyü bilâ ücret geçti . Meğer reis paşanın arabası imiş . Köprüden itibaren Galata ve Beyoğlu caddeleri bir sinama şeridi gibi gözümün önünden geçiyordu . Akşama doğru kışlaya vardık . Arabadan indik . Muhafızın beni kışlanın avlusunda ki şadırvan önünde bekletti . Biraz sonra zuhur eden kısa boylu ve tıknaz , ve kıranta bir milazıma (bu da onlardandır) diye teslim etti . Bu zabıt beni takip ediniz dedi . Takip ettim . İki merdiven çıktık . Üst kattaki koridoru dolaşarak taksim bahçesine ve Beşiktaş'a inen yola nazır bir daireye girdik . Burada sonradan kışla nöbetçisi olduğu anlaşılan kaymakam rütbesinde ihtiyar ve ak sakallı bir zata misafir edildim . Derhal kapının önüne iki şingülli nöbetçi dikildi . Bir aralık nöbetçi bey gezmeğe çıkmıştı . İki hizmet neferile beraber

kaldık . Anadolu halkından olan bu neferlerin birile hemşehri çıktık . Bu sayede ondan kendime lazım ve faideli bazı malumat aldım . Dışarıdan yemek ve bir altmışlık tütün paketi getirttim . Hayatımda ilk defa sigara içecektim . İşte bu başlangıç oldu . Hiç rahat edemiyordum . Dimağım yanıyordu . Buraya neye getirilmiştim . Hakkımda ne muamele yapılacaktı . Aki-betim ne olacaktı düşünüyordum . O sırada kışlada yunan harbinden gelme mecruh gazilerimiz vardı . Bir bando da aşağıba puruva yapıyordu . Koridora çıkmak istedim . Nöbetçiler (yasah hemşehrim) dimeleri üzerine döndüm ve mevkuf olduğumu o vakit anladım . Gece olmuştu kaymakam bey geldi . Bana babaca hüsnü muamele etti . Endişe etmemekliğimi tavsiye ve beni teselli eyledi . İçinde bulunduğum felâketin verdiği yeis ve melâl iştihamı kaçırdı . Yemek yiyemedim bir aralık doktorlar geldi . Muayene ve künyemi ahzetdiler . Nöbetçi beğın yatağı yapılmıştı . Fakat sabaha kadar gelüp yatmadı . Bana da küçük ve kirli bir yatak yaptılar yattım . Bir taraftan tahta kurularının tazibinden diğer taraftan dimağım-daki buhrandan gözüme uyku girmedim . Kalktım pencereden dışarıya bakıyordum .

8 - 6 - 931 [Sonu gelecek sayıda]

Dünyanın başlıca Devletlerinin vaz'ıyyeti hazıraları

IV

AUSTRIANIN VAZ'İYYETİ

Sulh mu'ahedesinin hakiki « dictateur » u , Amerikalı büyük nazariyyecinin siyasi hatalarının kurbanı olan Austria , en güzel vilâyetleri kesilib alınmış olduğu halde pek güç bir hayat yaşamaktadır . Sabık sa'adetini ictisab etmek için , tabi'i olarak Almanya ile birleşmeyi te'emmül etmektedir . Nâ kabili ictinab olan bu birleşme , sa'ati haziranın en büyük siyasi müşkilatından birini teşkil etmektedir . Aşikârdır ki böyle bir iltihak İtalyayı

ve diğer galib devletleri rahatsız edecektir . Bu iltihak dokuz on seneyi geçmeyen bir müddet esnasında muhakkak yapılacaktır . Bu iltihakın niha'i neticesi Almanyayı , harbden evvel kinden çok daha ziyade kuvvetli ve daha büyük kılmak olacaktır . Sadowa dan sonra Mr. Thiers in keşf ve ihbar etmiş olduğu veçh ile bir « Germain » imparatorluğunun , vaktile Viyana da oturan şimdi Berlinde oturacak olan Charles - Quint imparatorluğu tekrar vücud bulacaktır .

BELÇİKA'nın vaz'iyeti

Belcika, bir az siyasi istikrar iktisab etmek için Avrupa kavimlerinin içinde bulundukları müşkilâtın hâlâ bir misalidir. İ'tilâf kabul etmez dinî ve ictima'î i'tikadlarla iki müsavî kısma bölünmüştür. Bu fırka rekabetlerine 'irk'lar rekabetleri karışmaktadır.

İctima'î müşkilat daha artmıştır, çünkü Belcika iki 'irk ile meskûndur: Şimalin Flamanları, ve Cenubun Wallonları muhtelif dil ile tekellüm eder ve muhtelif hissiyyat beslerler. Flamanlarda ayrılmak temayülü vardır, ki memleketin atisi için pek tehlikeli ola bilir. Siyasî mutalebeleri de pek büyüktür. Altı aylık 'askeri hizmet ve tamamen Flaman olan mektebler v. s. istiyorlar.

İspanyanın ve İtalyanın vaz'iyetleri

Bu iki memleket, ancak iğtişâm bıkdırmış olduğu kimseler tarafından kabul edilen sert diktatör-lükler sayesinde ki « Socialisme » in tehakkuk ettirmek temayüllerinin yaratdığı « Anarchie » den kurtulmuşlardır.

Fakat anarchie yi tenkil etmeye muvaffak olan « Énergie » li hudavendler başlarında bulunmadığı vakit bu büyük memleketlerin ne olacakları bilinemez.

Şimdilik İtalia, « diktateur » ü sayesinde, Farnsa da olduğu gibi, muhtelif siyasi fırkaların memleketin refahını artırmak için değil mevki'î iktidarı elde etmek için mubareze ettikleri zâmanda gayri ma'lum bir refah devri geçirmektedir. Sanayi'î taş kömüründen mahrum bir milletde ola bileceği derecede muterekkidir. Vaktile siyasi mubarezelerde zayıf olan bütün cehdler bu gün iktisadî vaz'iyeti eyileştirmeye sarf olunuyor. « Dictateur » luğun atisi ne olursa olsun, hiç olmazsa İtalya, onlarsız hiç bir modern memleketin refah ve sa'adet bulamayacağı intizam, disiplin, sa'y zevki

« Autorité » ihtiramı i'tiyadlarını vermek netice'i kat'iyyesini husule getirecektir.

Yeni Balkan hükümetlerinin vaz'iyetleri

Sulh mu'ahedenamesi yazıldığı esnada, Amerika Cumhur re'isi Wilson, ahvalin kendisine vermiş olduğu kudreti mutlaka ile Avrupanın merkezini boş milliyetler nazariyyesi namına küçük mustakil hükûmetlere tefrik ettiği vakit hazırlamakda olduğu musibetleri hatırlından bile geçirmiyordu. Bu veçh ile sun'î olarak ihdas edilmiş olan ve **Austriaya** ezasından bulundukları zaman rahat yaşayan Balkan hükümetleri **Tchecoslovaquie, Yugoslavie** etc bu gün da'imi rekabet halinde dirler ve **Avrupa** musalemeti için ciddi bir tehlike teşkil ederler. 1928 den beri **Croatie**

Serbie ile ihtilaf halinde bulunuyordu ve **Serbie** den ayrılmak istiyordu. **Serbie** meb'usan meclisinde **Croate** ve **Sirb** meb'uslar birbirlerine hücum ediyorlar: **Croat** lar

LÂ TENAHİNİN ŞERABI

Bir istigrakı dinî duymayı her isteyen vicdan,
Bulur her zerrede idrâk için bir ma'bed âmâde.
Şu'urumda coşan bir selsebili hikmet olmuşdur,
Bu serhoş **Lâ Tenahî** nin elinden içdiğim bade.

29 Mart 1931 AB. Dj.

autonomia istiyorlardı. Sırlar, buna kuvvetle muhalefet edeceklerini bildiriyorlardı: **Croat** lar **Sirb** istibdadı altında, **Yougoslavia** istibdadı altında yaşamaya devam edemez diyorlardı.

« **Croate** », « **Fédéraliste** » lerinin Leaderi, **Daily Express** gazetesinin muhabiri mahsusa, bir mulakatında :

« Bitmiştir bu iş » **Serbie** ile mazide ki dostluğumuza devam etmemiz tamamen gayri mümkündür . . . Biz **Serbie** krallığının taksimini istemiyoruz ; ancak **Belgrad** ın mudahele ve ifsadından **Croatie** nin kurtulmasını istiyoruz. Bizzat görüyorsunuz ki tamamen garblı bir kavmiz. Sırların zihniyyetinden tamamen ayrı bir zihniyyetde bir kavmiz . »

Mutebaki Balkanlarda vaz'iyet daha eyi

değildir. Bulgaristan ile Yougoslavia arasında ihtilaflar da'ima tehdidkârdır.

Diğer bir çok hıfak sebepleri Avrupa sulhunu tehdid etmektedir. Büyük bir gazete bunlar meyanında şunları zikr etmiştir:

Kendisine az pay çıkarılmış olduğundan dolayı şikâyet eden İtalia'nın inkisari, parçalanmış Macaristanın ve Bulgaristanın gizlenemeyen gadabaları, Lithuanianın Polognia ya, yine L.thuania'nın Russia ya karşı vaz'ıyyeti Almanya'nın, Dantzig koridorlarına 'a'id, istihkak da'vası, 7,090 kilometrelik yeni hududlardan her gün husule gelebilecek diğer bin dürlü hadise ile karışan bu istihkak da'vaları Avrupa gerginliğinin azalmasını ve i'tilafını teshil edecek şeyler değildir. Bununla beraber bu sukûn ve i'tilaf mevcud olmaksızın, Cem'iyyeti Ekvam in tevessutile bile Avrupa sulhunun muhafazasını tesavvur etmek güçtür.»

Cem'iyyeti Ekvam in te'siri altında büyük avrupa devletleri birleşmeye çalışmak için da'imî cehdler sarf ediyorlar. Genëve de toplanan Devlet recullerinin cümlesi, her taraftan tehdid eden tehlikelere karşı ittihad etmek lüzumunu nihayet anlamazlarsa Zekânın te'min ettiği çarelerden nâ ümid olmak icab eder.

Russianın vaz'ıyyeti

Bolşevik inkılabının, bu vasi' impratorluğu içine batırdığı sefâlet üzerinde ısrar etmek faydasızdır. Munhasıran tedhiş ile paydar olan zabita hükûmeti bütün vatandaşlara hayatı pek çetin kılmaktadır. Hususî sanayi' yerine sıkı bir etatisme [ya'nî bütün teşebbüsleri devletin bel' etmesi sistemi] ka'im oldu, ve yagma ve katli'amın 'akibeti olan iktisadî bûhranı vahimleştirmektedir. Rus hazinesinin za'if menabi'i, dinî şekilde i'tikadi siyasileri Avrupa ve hattâ bütün dünya sulhu için pek tehlikeli ola bilecek olan mute'assiblar kumandası altında bir ordu vücude getirmeye tahsiş olunuyor.

[Bir Tarih Felsefesinin 'ilmi esasları]

İSTİKBALDE DİN YOKLUĞU [1]

L'Irreligion de l'avenir

YAZAN : J. M. GUYAU

Dinî tenkid ustadlarından olan E. Renan, Saint-Beuve e şu satırları yazıyordu :

« Hayir, şübkesiz, eski şecere [Tronc] den, kemale ermemiş bir ruhu ayırmak istemedim. » Biz dahi E. Renan gibi, ba'zı ağaçları silkeledikleri ve bütün bir perişan recolte yi yere atdıkları vakit her şeyi yapmış olduklarına ka'il olanlardan değ.liz; henüz ham ba'zı meyveleri, gelişi güzel düşürmemeli ise, bunları dal üzerinde kemale erdirmeye çalışıla bilir. Bizim dimağımız güneşin istihale etmiş hararetinden yapılmıştır; bu harareti neşr etmek ve tekrar güneş şu'a'ı olmak mevzu'î bahsdir. Bu hırs pek tatlıdır; bir güneş şu'a'ının ne kadar az bir şey olduğu ve nâ mütenâhi fazada ne kadar güneş şu'a'ının zayı' olduğu düşünülürse bir güneş şu'a'ı olmak hırsının hiç bir mubalagahı, aykırı bir ciheti yoktur; bununla beraber fazada dolaşan bu şu'a'ların, nisbeten pek küçük bir mikdarı arzı ve insanı vücuda getirmek için kifayet etti.

Ekseriya civarında, kara sakallı, ara sıra sirri bir şimşegin geçdiği sert ve keskin nazarlı misyonere rast gelirim. Dünyanın dört bucağıle bir muhaberesi var gibi görünür; muhakkak çok çalışır ve tam benim yıkmaya çalıştığım şeyi yapmak için çalışır. Muhtelif istikametlerde bizim cehdlerimiz yekdiğerlerini izar ederler mi? Niçin? Niçin kardaş ve her ikimiz insanı bir işde pek vezi' iş arkadaşları olmayalım? İbtida'î kavmleri khristiyanlık 'akidelerine sokmak, daha yüksek bir medenilik mertebesine vasil olmuş olanları da mevzu' ve nassı [Dogmatique] imandan kurtarmak, bunlar birbirlerini nefy etmekden uzak ve birbirlerini itmam eden iki işdir.

« Missionnaire » ler ve hür endiş [Libre-penseur] ler muhtelif arazide muhtelif ağac

[1] Baş tarafları 310, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 322 ve 323 numrulu nushalarımızda.